

# РЕЦЕНЗІЇ. ОГЛЯДИ. АНОТАЦІЇ

---

---

## О. ДОВЖЕНКО: «ВИ ХОЧЕТЕ СКАЗАТИ, ЩО Я БРЕХАВ?»

Коли у 2014 р. в Україні масово поскидали з постаментів Ленінів та його ідейних послідовників, ми всі разом перетнули серйозну межу в оцінці минулого, у його переосмисленні. Могли б це зробити раніше. Але ось так склалося... Проте ще є проблема. Як на мене, ми перетнули поки що межу ідейну. А ось до духовної ще лише наближаємося. ..Що робити із так званою творчою «соціалістичною» спадщиною тих років? Як не крути, а вона «дістає» своєю фальшивістю, замовчуванням найболючіших проблем українців. Не секрет, наша література, кіно тяжіють авторитетами, «класиками», велич яких визначала не Правда, а та чи інша постанова Кремля.

На ці думки мене наштотувала збірка п'єс чернігівки Марини Каранди «**EX LIBRIS. Сучасна українська драматургія для дітей та молоді**» (Чернігів : Чернігівський ЦНП, 2017. – 138 с.). Центральною у ній є драма «Довженко: PRO ET CONTRA», у якій авторка вдало звела персонажів «Землі», Сашка Довженка молодого та Олександра Довженка зрілого, його першу дружину Варю, другу дружину Юлію Солнцеву (агента органів держбезпеки), історика, кінознавця. Вони дискутують, пробують розібратися у минулому. «Фільм, як на мене, має бути правдою, але питання – чиєю? – каже історик. – От, скажімо, Довженко. Батько українського кіно. Носяться з ним, як з писаною торбою. А ви спитайте молодого глядача: що у торбі? Окрім «Зачарованої Десни» – жодного твору і не згадає».

Зрозуміло, ця п'єса розрахована на тих, хто «в темі», тобто бачив фільми, читав щоденники, кіноповісті О. Довженка, вивчав якісь біографічні відомості про митця. Непідготовленому глядачу ця драма навряд чи буде доступна та й цікава.

Авторка зуміла створити динамічний сюжет, у якому картинки швидко змінюються – ось бачимо юного Сашка з його творчими проблемками, коханням, а далі вже світ зрілого Довженка, його персонажів та близьких. Комсомолец Василь – центральна постать «Землі». Він теж як герой присутній у п'єсі, промовляє начебто красиві фрази, щасливий танцює, падає від підступного пострілу... «Нічого спільного з нашою історією», – промовляє на це історик. «Ви хочете сказати, що я брехав? – заперечує Сашко Довженко. – І мій герой Василь – це гвалтівник української землі? Але він сам кров і плоть селянства». На захист О. Довженка виступив кінознавець. У п'єсі немає однозначного засудження класика. Проте М. Каранда своїм твором поставила багато запитань, відповісти на які повинен сам глядач. Ось доля комсомольця-тракториста Василя. Він ніби представляє нам людину майбутнього, за такими «техніками», мовляв, село мусить кардинально змінитися на краще. Йому протистоїть жорстокий світ консервативної куркульні, який усього цього не хоче... Така проста логіка (боротьба модерних тенденцій із попереднім укладом життя) ніби й пояснила світу, що старе й нове живе у постійному конфлікті. Але ж насправді реалії СРСР були зовсім іншими: О. Довженко допустив непростимий відхід від її величності Правди. Ясна річ, він у ті роки не жив на селі і довідувався про «успіхи соціалістичного будівництва» із тогочасних газет. То була однобічна «правда»-агітка, сформована сталінським тоталітарним режимом. Тогочасне життя ж писалося кривавими фарбами. Чому в 1929-1933 рр. стріляли у селах комсомольців, комуністів, голів сільрад? Та тому, що вони розоряли міцних селян, забирали у них майно, худобу, виганяли зимою багатодітні родини з теплих хат. У моєму селі спалили голову сільради С. Призанта за те, що «розкуркулив» із «активом» більше 90 родин, обклав податком так усі двори, що нічого вже не залишалося на харчі й дітям. Важко уявити навіть, скільки горя, сліз принесли отакі комсомольці-«передовики», які, окрім того, нищили церкви, скидали і розбивали церковні дзвони як «пережитки минулого».

Драма «Довженко: PRO ET CONTRA» порушує проблему відповідальності діяча культури, мистецтва, літератури перед Словом, перед своїм народом, Майбутнім. Ми можемо простити будь-кого, хто творив-виживав, оглядаючись на Сталіна, на партійні постулати. Проте, напевне, ці здебільшого трагічні постаті там на Небесах не повинні очікувати від нас, крім розуміння і співчуття, ще й такого пошанування, звеличення, які, наприклад, отримав Тарас Шевченко. Кобзар писав теж у непрості часи. Але у його творчості немає поділу: одна правда у щоденниках, а інша – у творах...

М. Каранда дає поживу для роздумів і невеличкими п'єсками «Золота рибка», «Чернігівські легенди», «Про Червону Шапочку і Музичного Вовка», «Аліса в країні звичайнісіньких чудес». Вони сповнені цікавих та несподіваних інтерпретацій відомих сюжетів. Сподіваємося, що цей вдалий дебют науковця (вона кандидат філософських наук!) у драматургії стане фундаментом для написання нових інтригуючих творів, які змушуватимуть думати, співпереживати.

**Сергій ПАВЛЕНКО**

